

פרשת ויקהל-פקודי פרה גליון 204 • תשע"ח •

מסורתם של רבותינו **משנת חכמים**

שלא ניגע לריק ♦ הגאון רבי אליהו ציון סופר שליט"א

אופק רכסים

5:13 הדלקת נרות

5:57 זריחה

סו"ק"ש:

8:08 מג"א

8:17 (מג"א 72)

8:53 גר"א

9:52 סו"ז תפילה (ב)

11:50 חצות

5:43 שקיעה

6:20 צאת השבת

6:55 ר"ת

שבת מברכים

ניסן

ראש חודש: יום שבת המולד: ליל שבת בשעה 3 ו-5 דק' 1-4 חלקים

ויביאו את המשכן (שמות לט, לג),

בראשית רבה (נב, ג): "ד"א ויביאו את המשכן, הה"ד (משלי לא) עוז והדר לבושה ותשחק ליום אחרון, מהו ליום אחרון, שכל מתן שכון של צדיקים מתוקן להם לעוה"ב, הוי ותשחק ליום אחרון, מעשה בר' אבהו שהיה מסתלק מן העולם, וראה כל הטוב שמתוקן לו לעולם הבא, התחיל שמח, ואמר כל אליו דאבהו (ישעיה מט) ואני אמרתי לריק יגעתי לתוהו, והבל כחי כליתי, אכן משפטי את ה' ופעולתי את אלהי, הוי ותשחק ליום אחרון" עכ"ל המדרש.

ולהגיע אליהם, ולכן אמר "לריק יגעתי", אכן לאחר שראה שהשכר אינו ניתן לפי ההשגים, אלא לפי רוב היגיעה והעמל, הרי מעתה שמח, שמעתה שכרו רב יותר משום שעמל כפי כל כוחותיו עיי"ש, אמנם שגם זה

"אכן"

לאחר שראה שהשכר אינו ניתן לפי ההשגים, אלא לפי רוב היגיעה והעמל, הרי מעתה שמח, שמעתה שכרו רב יותר משום שעמל כפי כל כוחותיו עיי"ש, אמנם

"צ"ע בזה, שגם זה פשוט הוא, שלפי הצער השכר, וכפי עמלו בתורה, כך הוא הוא שכרו, ואדם לעמל יולד"

פ ש ו ט ה ו א , שלפי הצער השכר, וכפי עמלו בתורה, כך הוא הוא שכרו, ואדם לעמל יולד. והיה נראה לומר, על פי מה ששינוי

במסכת אבות (פ"ד מ"ז) "ויפה שעה אחת של קורת רוח בעוה"ב מכל חיי העוה"ז", ומפרש רבנו הגר"א ז"ל (קול אליהו בראשית כב, ד), על פי מאי דאיתא בקידושין (ל"ט ע"ב) דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא, והטעם אחרי כי המצוה הוא ענין רוחני אין העולם ומלואו כדאי לשלם אפילו שכר מצוה אחת עיי"ש, אם כן אי אפשר להשיג כלל ולתאר שכר עוה"ב, ורבי אבהו כשהיה מסתלק מן העולם וזכה לראות שכר העולם הבא, מה שלא יכל להשיג בחיים חיותו, ובערך השגתו פה בעולם הזה, אמר "ואני אמרתי לריק יגעתי", ולכן ותשחק ליום אחרון.

שור"ר בזה בספר כוכבי אור לרבנו הגר"י בלאזר ז"ל (ס"ה ע"ב) שעמד בכל זה, וכתב שם, שמוכח מכמה מקומות, שהשפיע הקב"ה לרבי אבהו גם מטוב העוה"ז, והיה נשוא פנים ונכבד בפני הקיסר, והיה לו כבוד בבית המלך, ולכן היה רבי אבהו חרד לגפשו תמיד, פן ינכו לו מזכותיו, והיה חושב כי קבל שכר עמלו ויגיעו עם הבל וריק של חמודות עולם הזה, ולכן כשראה עולם הבא שלו, התחיל שמח.

והוא פלא, דמאי ס"ד דרבי אבהו "לריק יגעתי", וכי לא ידע והכיר שיש בידו תורה ומעשים טובים שראוי לקבל עליהם שכר, ועיין בזה בספר בד קודש.

ו**כתב שם**, שרבי אבהו היה סבור ששכר עוה"ב נקבע לפי שיעור גודל ההשגות והמעלות שהשיג בתורה ומצוות בזה העולם, ולכן סבור היה דאף שבדאי יגע ועמל הרבה מאוד, אבל מ"מ עדיין לא השיג בעמלו את המעלות שיכל להשיג

"בערך" – אין לו ערך

משנת הלכה **משנת הלכה**

נטפי עונג שבת ויו"ט שטרם ראו אור מאת בעמח"ס 'לקח טוב'

דרוש לנו בדחיפות סכום מסויים לשם תשלום הוצאות ההדפסה. 054-8468706

להערות והארות ולמשלוח חומר לעורך **בפקס: 153-4-653-1557**

לתרומות והנצחות **בטל: 054-84-68706** ובמוקד "גדרים פלוס" קרן תורתנו קוד 103

הנראה לומר בזה הוא שבתוך-תוכו של האדם, קשה לו לבטל את עצמו לדעתו של המצוה. כח בלתי מודע מעורר אותו להתקומם ולהימנע מלקבל תכתיבים, והפתרון הוא - לעשות בערך. בכך הוא מרגיע את עצמו, על ידי ה"פציון" שעשה רק "בערך" את רצון המצוה.

עתה יובן מדוע מדגישים וחוזרים ומדגישים ח"י פעמים, שבני ישראל עשו בדיוק כאשר

ובהתנהלות האדם בכל מעשיו. לכשנעיין, כך הוא אומר, ניוכח שבני אדם רבים המקיימים את אשר מוטל עליהם, עושים בדרך כלל רק "בערך" את מה שנתבקשו לעשות, ומצפונם נקי. אולם אחרי רגע של התבוננות ומחשבה, עלינו להודות ולהכיר בכך, שזהו נוהג פסול ומעוות. יש איפוא להבין, כיצד נשתרשה בנו הנהגה מעוותת זו.

לקבלת העלון במייל: Mishnatar@gmail.com

המשך בעמ' הכא

קודם צריך לרצות

הרבה חכמה.

וממשיך התורה הבית "ודבר זה שייך בכל עניני הטוב בין בעניני הפעולות ששיך לעניני הקודש שצריך שיתן לבו להתבונן איך לעשותה, ובין בעניני לימוד התורה אם אחד יסכים בדעתו להשתדל להיות בקי באיזה סדר גמרא וכדומה ויראה ללמוד ולחזור כמה פעמים, או לברר איזה הלכה בתורה ומתייגע בה, בודאי הקב"ה יתן לו דעת בלבבו ויעזרהו להוציא מחשבתו אל הפועל, וכל זה כולל במה שאמרו חז"ל (שבת ק"ל ע"א) "כל דבר שמסרו ב"ד נפשם עליה מתקיימת בידם", ועניין זה שייך אפילו ביחיד וכמו שאמרו חז"ל ומיץ חלב יוציא חמאה במי אתה מוצא חמאה של תורה במי שמקיא עליה חלב שינק מאמו"

אשרינו מה טוב חלקנו שהקב"ה כל כך מוכן לעזור לנו. אלא שלא מספיק סתם לרצות כך לא משיגים אלא כפי שכתב רבנו הח"ח שמסכים בדעתו ללמוד איזה סדר ולחזור עליה כמה פעמים ולברר איזה הלכה ולהתייגע בה, זה נקרא לרצות. הגרא"א דסלר זצ"ל אמר בשם הג"ר ישראל סלנטר "כל יהודי רוצה לדעת ש"ס בין לילה ועם זה לישון טוב."

החפץ חיים בספרו 'תורת הבית' (פרק ז') דקדק בלשון הפסוק. דהנה מלשון הפסוק כפשוטו לכאורה משמע שמשנה רבנו קרא לכל אשר נתן ה' חכמה בלבו

אמרת המשנה

אמרות חכמה ומוסר מאת מרן המשגיח זצוק"ל

◆ תורה מן השמים ◆

בעל העיקרים אומר: לתת צדקה, השכל מבין! אבל כמה לתת? או למשל, למסור את הנפש למען הזולת, מבינים, אבל על מה וכמה? זו הראיה שצריך תורה מן השמים.

וכן לכל אשר נשאו לבו להקרבה אל המלאכה, אם כן מדוע לא נקט הכתוב בלשון "ולכל אשר נשאו לבו" בוא"ו החיבור, אלא מוכיח מכאן החפץ חיים, שאדרבה זה הסבר למה שלפניו, למי ה' נתן חכמה בלבו למי שנשאו לבו לקרבה אל המלאכה, וסדר הדברים מתחיל שקודם צריך לרצות להתקרב אל המלאכה ואחר כך הקב"ה משפיע

"ויאמר משה אל בני ישראל ראו קרא ה' בשם בצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה"

איתא במדרש (מד"ר פמ"ח, ג) "בצלאל בן אורי בן חור" מה ראה להזכיר כאן חור, אלא בשעה שביקשו ישראל לעבוד עבודת כוכבים נתן נפשו על הקב"ה, אמר לו הקב"ה חייך שאני פורע לך, שכל בנים היוצאים ממך אני מגדלם שם טוב בעולם שנא' "ראו קרא ה' בשם בצלאל וגו' וימלא אותו רוח אלוקים". מזה שחור מסר את נפשו זכה שכל הבנים יהיה להם שם טוב, שם טוב זה לא שהעולם והעיתון נתנו לו שם טוב אלא שם טוב זה המהות שלו, רואים כאן את המעלה הגדולה שבן אדם מוסר נפשו. וכך מצינו באיוב שנא' "יראת ה' היא חכמה" וכן יוכבד ומרים שהיו מסורות להצלת ילדי ישראל וזתה יוכבד על ידי כך שיצאו ממנה משה ואהרן, ומרים וזתה שיצא ממנה בצלאל.

"ויקרא משה אל בצלאל ואל אהליאב ואל כל איש חכם לב אשר נתן ה' חכמה בלבו כל אשר נשאו לבו לקרבה אל המלאכה לעשות אותה"

נטפי עונג שבת וי"ט שטרם ראו אור מאת בעמח"ס 'לקח טוב'

משנת הלכה

המשך מעמ' קודם

הוא במסגרת ההלכה, הינו דבר רצוי ומעולה. אבל תוספת "ציצים ופרחים" ביזומה עצמית, יסודה באותו יצר המפתה את האדם לעשות "בערך". על כל זה צריכים להתגבר בגבורה נפשית, ולהבין כי הציות הוא שיא העבודה. זאת משום שהוא מבטא את שיא ההבנה, שההתבטלות לדבר ה' היא שיא השלימות.

*

בשולי הדברים קשה, לי להמנע מלצטט את מו"ר הג"ר ישראל בונדהיים זצ"ל, אשר הרביץ תורה לתלמידים בישיבת קול תורה במשך למעלה מששים שנה. ועד היום מהדהדת באוזני אמרתו אשר היתה חוזרת ונשנית מפיו, בעת לומדי אצלו בשיעור א' בישיבה קטנה - "בערך, אין לו ערך". הוא אמר זאת אמנם כהערה לתלמידים שאמרו שהבינו את הסוגיא או את התוספות, בערך.

רגשי התעלות, אשר ידרבנו אותנו להדר, לפאר להוסיף מדליה ניצוצי הוד והידור?

זהו שבחו של אהרן! הוא התגבר על הרצונות המשחדים, לעשות את מה שהוא רוצה. הוא השכיל להבין שרצון זה אינו מושתת על "טהרת הקודש". מקורו הוא באותו רצון פנימי המתנגד ל"כאשר ציוה". לכן הוא פקד על עצמו: אל תבין יותר טוב מהתורה! אל תעמיק "עמוק יותר" ממשמעותו הפשוטה של דבר ה'! עליך להבין, כך אמר, שאין קיום והידור גדול יותר מ"כאשר ציוה ה'". זהו שבחו של אהרן, שלא שינה. מקביל וזהה לאלה שנאמר עליהם ח"י פעמים "כאשר ציוה ה' את משה".

אין זה דבר קל לעמוד בפני פיתוי היצר המתכסה באיצטלה של קדושה, ואומר לאדם לתקן, לשפר ליעל, כאשר הדברים הטובים האלה מהווים סטיה מהציווי. הידור מצוה כאשר

ציוה ה' את משה. כי עשו מה שעשו, מתוך היצמדות מלאה לדבר ה', בלבד. וזהו שיא סגולתם של ישראל - להתבטל לחלוטין לדבר ה'. הם השליכו אחרי גיוסם את החשבונות האישיים, ופעלו מתוך ידיעה והבנה ברורה שעליהם לעשות מעשיהם מתוך כניעה והתבטלות.

יש כאן נקודה נוספת, עמוקה יותר. על הפסוק (במדבר ח'): "ויעש כן אהרן" מביא רש"י את דברי הספרי: "להגיד שבחו שלא שינה". וידועה השאלה, וכי יש להתפעל מכך שאהרן אכן ציית ולא שינה? אולם האמת היא שהחידוש אינו בכך שלא שינה ועשה פחות ממה שנצטווה, אלא אדרבה, החידוש הוא שלא שינה ל"טיבותא". נתאר לעצמנו, אהרן עומד בהיכל ה' אל מול פני המנורה, ולפני שניגש להדליק את הנרות הוא שוקע במחשבות של הכנה למצוה. רגעים נשגבים, מעמד מרומם. מדוע לא יתעוררו בקרבו

אני רק ילד

למרן המשגיח הייתה רגישות מיוחדת לצער הזולת, כולל קטנים. פעם התארח מחוץ ליישוב אצל משפחה אחת, ילדם של אותם המארחים חילל שבת בטעות, בני הבית כעסו עליו מאוד. המשגיח כאב את צער ילדם, והביע בפני מארחיו את מחשבותיו: "אילו הילד היה יכול להביע ולדבר את שבלבו היה אומר, למה אתם כועסים עלי, אני רק ילד קטן".

(-)

אל תרפיה בנייתך

זכיתי להיות בוועד של יום רביעי כשש שנים. כמעט אף פעם, לא הוכיח את חברי הוועד בתקיפות. חוץ מפעם אחת. המנהג היה שנכנסים לבית המשגיח בלי לדפוק בדלת ויושבים, קרה באחת הפעמים, שאחד מחברי הוועד איחר ומכיוון שכן, ומחוסר נעימות דפק על הדלת בכדי להיכנס. המשגיח בתקיפות שאינה אופיינית לו כלל, פנה אל הנכנס: "למה צריכים לדפוק? להטריח שיקומו לפתוח? אפשר להיכנס ולשבת!" הרי לנו, עד כמה טרחת הזולת הייתה יקרה בעיני המשגיח. עד כדי שיצא מגדרו. אגב יציין, שבפועל התברר שהדופק לא היה אותו חבר מהוועד, אלא ילד קטן שבא למכור משהו, שדפק מספר שניות קודם.

חשוב להדגיש, כי ודאי, אין דעתו של המשגיח הייתה נוחה, מאלו הנכנסים לביתו, ללא דפיקה והסכמה להיכנס לביתו, אך בזמן הוועד, מי שבא אליו, אך איחר, סבר המשגיח שטרחת אחרים עדיפה ואין צורך שידפוק.

(-)

יום הזיכרון

באחת הנסיעות מבני ברק לרכסים, עלה מרן המשגיח זצוק"ל ולהפתעתי התיישב לידי, לאחר כשתהה אודות מקום למודי ושמעו שלמדתי אצלו בישיבה, פנה אלי המשגיח: אתה יודע מהיכן אני שב, מביקור אצל מרן הרב שך זצ"ל, שאלתיו היות ואני בן שבעים, היום ביום זה יש ענין לעשות יום הולדת. הוא השיב לי, יום הולדת זה יום עצוב, זה מזכיר לאדם שהוא מתקדם ליום המיתה, ועוד מעט נגמר תפקידו בעולם כאן, אך מי שניצל את ימיו להרבות תורה ומצוות ומעשים טובים, הוא יכול לשמוח.

(-)

מצוות שבת קודש - בגדרי מלאכת מחשבת

◆ הרב אייל קליין ◆

נכתב מתוך שיעורי הגאון רבי אשר וייס

ד. עושה מלאכה פחות מכשיעור. כותב הרשב"ם בב"ב נה: "... תנן המוציא אוכלין חייב בכגורת דבשבת מ"מ אסרה תורה..."

ה. עושה מלאכה הטפילה לאחרת. משנה בשבת צג: - "המוציא אוכלין פחות מכשיעור בכלי פטור אף על הכלי שהכלי טפלה לו". וכותב הקרית ספר על הרמב"ם פ"ח אות כח' "... ולא היה מ"מ לגבי הכלי..."

ו. מלאכה דהוי דרך אכילה. ברייתא בשבת עד. - היו לפניו שני מיני אוכלין בורר ואוכל בורר ומניח. וכותב הר"ה במקום - "...מ"ט, דמ"מ אסרה תורה והאי לאו מ"מ היא דלא קא מכוון במלאכה אלא לאכילה בלבד..." וכמו כן במלאכת טוחן.

ז. מלאכה שלא חידשה מציאות. הגמ' בגיטין יט. פוסרת ממוחק את הכותב בדיו ע"ג דיו וסיקרא ע"ג סיקרא וכותב הרמב"ן לגבי ההבדל מהעברת קולמוס תוך כוונה לשמה - "... שאני לשמה משבת דגברי שבת מ"מ בעינן ולא אהנו מעשיו שדברי נכתבו..." ועפ"י דבריו כותב הבכרי יוסף לאסור העברת קולמוס על שם השם דהוי כמוחק.

אמנם, מצינו במקומות שונים שמ"מ הוי דווקא סיבת חיוב. דוגמא אחת לכך היא בדין גרמא.

איתא בב"ק ס. - ליבה וליבתה הרוח פטור מאחר וגרמא בניזקין פטור. ושאלת הגמ' מאי שנא מזורה ורוח מסייעתו שחייב?

וארבע דרכים מביאה הגמ' אך הרא"ש וכמותו רוב הראשונים מביאים את דברי רב אשי - שאני שבת שמ"מ אסרה תורה. ומפרשי" - כיוון שזו הייתה מחשבתו ונעשתה כוונתו - חייב.

והנה א"כ, הדין של מ"מ מהווה סיבה לחומרה אבל אמאי בגרם כיבוי לא אמרה כן הגמ' ודאי שגם שם נעשית מחשבתו?

והנה א"כ, הדין של מ"מ מהווה סיבה לחומרה אבל אמאי בגרם כיבוי לא אמרה כן הגמ' ודאי שגם שם נעשית מחשבתו? ושתי דרכים בראשונים בדין זורה ורוח מסעייתו - רש"י כמובא והרא"ש הלומד שרב אשי לא בא לקבוע כלל בגדרי מלאכות שבת אלא דיבר או"ר על מלאכת זורה שכן זו היא דרך המלאכה "...כיוון דמלאכה זו עיקר עשייתה ע"י רוח..." והנה באמת, גם אופה ומבשל הן מלאכות הנעשות בגרמא ומהוות אבות מלאכות. ואמנם בשבת קכ: למדנו גרם כיבוי מותר

בפרשת השבוע מופיע שוב ציווי שמירת השבת. והמפתח המרכזי ביותר במלאכות שבת הוא מלאכת מחשבת. ברוב פרסומו טועים רבים לחשוב שמקורו בהלכות שבת ואין הדבר כן כי אם בהלכות המשכן - "ובחרושת אבן למלאכה... בכל מלאכת מחשבת".

ומתרגם אונקלוס - עבדת אומנון. וכן מפרשי" בביצה יג. - מלאכת אומנות.

ובגדרת מ"מ מצינו יריעה רחבה הפרושה ע"פ נושאים שונים החל מכוונה בעשיית המלאכה, חשיבותה, קביעותה, אומנותה ועוד.

ולרוב מופיעה מ"מ כסיבת פטור בשבת-

א. דבר שאינו מתכון (ואפילו לר' יהודה המחייב במשאצ"ל). תוס' בשבת מא: בנידון מיחם שפינה ממנו מים, האם מותר ליתן בו מים מאחר ומצרף - "...דכיון שאין מתכון לא הויא מ"מ ושרי..."

ב. משאצ"ל. תוס' בשבת עה. על פציעת חילזון התכלת - "... משמע דהא דפטור ר"ש משאצ"ל היינו משום דבעי מ"מ..."

ג. מתעסק. הגמ' בסנהדרין סב: "... המתעסק בחבלים ובעריות חייב שכן נהנה, המתעסק בשבת פטור מ"מ אסרה תורה..." ומפרשי" - שחשב לעשות זאת.

ד. היכא דלא עיתעבידא מחשבתו. גמ' בשבת צז. - התכוון לזרוק ד' זרוק ח' פטור. וכך פוסק הרמב"ם בפ"ג הלכ"א.

ובכל אלו סיבת הפטור נוגעת לחסרון במחשבה אך מצינו שורשים שונים לפטור-

א. מקלקל. הגמ' בחגיגה י. מחפשת פירוש לדברי המשנה - "הלכות שבת הרי הם כהררים התלויים בשערה" ומביאה מ"מ אסרה תורה. ומפרשי" - "...שהמחשבה חשובה בדעתו ונתכוון לה..."

ב. עושה מלאכה כלאחר יד. מבאר האגלי טל באות ג' בהקדמה שאעפ"י שבעוד תחומים מצינו פטור של שינוי במלאכה (בטומאה - הבא אל הבית דרך אחריו, בתו"מ - המכניס דרך קרקפות וגגות ועוד), או"ר בשבת הפטור הוא גם כאשר אין שום שינוי במהות המלאכה והדבר נעשה באופן מושלם, משום מ"מ.

ג. מלאכה שאינה מתקיימת. האבני נזר בסיר"ט אות י' כותב על החילוק ברמב"ם בין כתיבה על עלי ירקות בשבת לכתיבת גט ומפרש שדוקא בשבת בעינן מ"מ.

הנכנס לבית המדרש...

◆ הרב עמוס ברנס ◆

לבית המדרש יתפלל יהי רצון מלפניך וכו' ובמ"ב (ס"ק לו) הביא בשם האליה רבה ושאר אחרונים את דברי הרמב"ם בפירוש המשניות משמע שפסק כן ויעויין בשנ"ה, ותמהו האחרונים (ראש יוסף, פתח הגביר, ערוך השולחן) מדוע אין מקפידים לאומרה דהוי חובה? וכתבו בזה כמה לימודי זכות, הגרא"מ הורוויץ (ברכות יא:) חידש שע"י אהבה רבה בשחרית נפטר בדיעבד מתפלת יהי רצון שבכניסתו ובאהבת עולם במעריב נפטר בתפלה שצריך לברך ביציאתו.

מאיךך בשו"ת שלמת חיים (ת"ת סי' צח) כתב דאולי משום שלא נזכר כי אם נכנס לביהמ"ד ולא היו רגילים ללמוד כי אם בביהמ"ד אבל לעצמו בביתו לא שייכא כ"כ, בכך לאשר הורגלו ללמוד בביתם שוב אח"כ כשנכנסים לביהמ"ד לא הוו רגילי.

ובערוך השולחן (ס"ק טו) כתב דעכשיו הלומדים בבית המדרש אינם מורים הוראות והרב המורה יושב בביתו, ותמה על זה הגר"מ שטרנבוך (תשובות והנהגות ח"ב סי' מה) דמה בכך שאין לומדים הוראות דוודאי כל לימוד שלנו הוא הוראה מה רצון הקב"ה בהלכה זו ואם מסלף רצונו ית"ש היא גופא תקלה, ובעינן תפלה על זה שלא נבוא לידי תקלה ח"ו.

עכ"פ נראה דכל זה הוי לימוד זכות אחרי שדין זה מבואר בטור שו"ע והמ"ב שהביא את דברי הרמב"ם.

וז"ל המאירי ר' נחוניא בה"ק הורה בזה שאדם צריך לחדש תפלה על כל דבר שהוא רואה בעצמו שהוא צריך בו לעזר אלוקי ואז יתמיד מחשבתו בעבודת השם באין פרוז.

עוד מוטו בשם החזו"א זל"ה דהרוצה להצליח בלימודו יזהר בג' דברים א- יזהר מהדברים הצריכים נטילה (כמבואר באו"ח ס' ד) ב- יזהר שלא להוציא שקר מפיו בשום אופן ג- יזהר לומר היה"ר שקודם הלימוד. וראיה לזה מדאיתא בנדה דף ע: מה יעשה אדם ויחכם א"ל ירבה בישיבה וימעט בסחורה אמרו הרבה עשו כן ולא הועיל להם אלא יבקשו רחמים מי שהחכמה שלו שנא' כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה.

אלא צ"ל שאין דין מעשה שבעקבותיו נגרמת מלאכה כבגרם כיבוי, כדן מעשה שתוצאתו מיידית כבזורה. ועוד שבגרם כיבוי אין ודאות בתוצאת המעשה והדבר תלוי בגורמים שונים נוספים, מה שא"כ בזורה.

איתא במתני' (ברכות כה:) ר' נחוניא בן הקנה היה מתפלל בכניסתו לבית המדרש וביציאתו תפלה קצרה. אמרו לו מה מקום לתפלה זו אמר להם בכניסתי אני מתפלל שלא יארע דבר תקלה על ידי וביציאתי אני נותן הודאה על חלקי".

ובגמ' שם. ת"ר בכניסתו מהו אומר יהי רצון מלפניך ה' אלקי שלא יארע דבר תקלה על ידי וכו' ביציאתו מהו אומר מודה אני לפניך ה' אלקי ששמת חלקי מיושבי בית המדרש וכו'

וכ"ה ברמב"ם (ברכות י- כג, כד) וכתב רבינו מנוח שדעת הרמב"ם דתפלה זו חובה והביא מש"כ הרמב"ם בפירושו על המשנה (פ"ד-מ"ב) דכתב ואלה שתי התפלות חובה לכל מי שיכנס בבית המדרש לקרות שהרי לא אמרו בכניסתו מה היה אומר כדי שיהיה סיפור למה שהיה אומר ר' נחוניא בה"ק ואז יהיה רשות בידינו אלא אמר בכניסתו מה הוא אומר ר"ל כשיכנס לביהמ"ד מה חייב לומר היינו כל אחד ואחד, עוד כתב הרמב"ם שם ויש לו להתפלל אלה ה' תפלות יושב או עומד כמו שמזדמן לו ולא יחזיר פניו למזרח ולא יברך ולא יעשה השתחויה בהם ולא נפילת אפים ע"כ. חזינן דתפלה זו חובה כעין תפלת שמו"ע רק ששונה היא דאניה צריכה את כל דיני שמו"ע.

מאיךך דעת כמה ראשונים דתפלה זו רשות, הריטב"א והשיטמ"ק (כה:) כתבו במשנה זו וז"ל איידי דאידי מעניין תפלה אייתי הא תפלה הכא ולא נפקא לן מידי ואשמועינן דמי שרוצה לומר הכי הרשות בידו. וכן משמע בפסקי הרי"א (ברכות ד-ב) שכתב יש חכם מגדולי המשנה שהיה מתפלל וכו', ובספר פתח עינים (להחיד"א) כתב שיתכן שמשום כך שנינו במשנה שתלמידיו של ר' נחוניא בה"ק שאלוהו מה טיבה של תפלה זו ולכאורה קשה לאיזה צורך שנה התנא שאלת התלמידים ולא שנה בפשיטות שר' נחוניא היה מתפלל בכניסתו וכו', אלא שבא להשמיענו שאין חיוב להתפלל תפלה זו שאם היא חובה היה מורה להם להתפלל קודם שישאלו מה טיבה, ע"כ.

והנה השו"ע סי' קי סעיף ח כתב הנכנס

ומסבירה הגמ' ש"לא תעשה כל מלאכה" אמרה התורה, עשיה אסורה ולא גרם עשיה.

וקשה כביכול לשיטת רש"י - אמאי מותר? ודאי שהתקיימה מחשבתו?

הגוף – כלי קודש

טומאת מת וטהרתה הם מהחוקים שאין טעמם גלוי. אך מצאנו טעם דבש וחלב בדברי רבינו האוה"ח הק' בענין זה, בביאור החילוק בין ישראל לגוי, וז"ל (במדבר י"ב):

והנה ההבדל שבו הורמו עם בני ישראל משאר הגוים הוא באמצעות קבלת התורה שזולת זה הנה ככל הגוים בית ישראל, ומעתה טעמנו צוף דבש אמרי א-ל, במה שאמר זאת חקת התורה, פירוש חקה זו של הטומאה ותנאי טהרתה תסובב מהתורה, כי על ידי שקבלו התורה, נעשו עם בני ישראל דבר שהרוחנים השפלים תאביים להדבק בהם, להיותם חטיבה של קדושה עלינה בחייהם גם במותם. בחייהם - שבנוגע במת או יאהילו עליו וכדומה, תדבק בהם הטומאה שבמת ולא תחפוץ להפרד, אם לא בכח גדול אשר חקק ה' במצוה האמורה בענין של פרה אדומה, ובמותם, גם כן תתרבה הטומאה כאומרם ז"ל (ב"מ קיד:): בפסוק אדם כי ימות ישראל מטמאים באהל ואין אומות העולם מטמאין באהל:

וכבר המשלתי במקום אחר ענין זה, לשני כלים שהיו אצל בעל הבית, אחת מלאה דבש,

ואחת מלאה זבל, ופינה אותם והוציאם לחוץ מהחדר, אותה שהיתה מלאה דבש מתקבצים לה כל הזכובים והרמשים, ואותה שהיתה מלאה זבל הגם שיכנסו לה קצת מהרמשים לא ישוה לשל דבש. כמו כן אדם מישראל שמת להיותו מלא קדושה המתוקה והעריבה, בצאת הנפש ונתרוקן הגוף יתקבצו הקליפות לאין קץ, שהם כוחות הטומאה התאבים תמיד להדבק בקדושה ליהנות מהערב.... מה שאין כן אשר לא מורע ישראל להיותו מושלל מהקדושה אין כל כך התקבצות הטומאה אלא חלק הממית הנדבק בגוף, ואשר יסובב הכל היא התורה. עכ"ל.

ועפ"ז ביאר שם רבינו למה הקפיד ה' בפסח מצרים על ערל ועל בן נכר ולא הקפיד על טומאה, והיישוב לזה הוא מפני שלא קיבלו עדיין את קדושת התורה וממילא לא היתה טומאתם קשה.

ובזה ביאר רבינו במק"א (ויקרא י"ח) למה האוכל קדשים בחוץ חייב כרת, ואוכל נבילות ושרצים אינו אלא במלקות: וכי לצד שהקדשים ישנם במעלה שאין למעלה ממנו, כשעבר זמן אשר צוה ה' בו משתלקת

הקדושה, ושורה עליו טומאה גדולה, אשר כורתת נפש אוכלתה, מה שאין כן בטומאת אכילת שאר איסורים כנבילות וטריפות שקצים וכו', שאין כח בטומאה ההיא להכריח הנפש, ומתטהרת במלקות. עכ"ל.

ובעיקר הטעם מקורו טהור מדברי הזוה"ק (ח"ג פח:): לנפש לא יטמא, כמה דאוקימנא דגופא בלא רוח, מסאבא הוא, ושאר עיליה רוח מסאבא, דהא תיאובתא דרוחי מסאבא לגבי גופיהון דישאל איהו, בגין דאתרק מנייהו רוחא קדישא, ובנא דקדושא אתיין לאתחברא.

והנה אף שביאר רבינו ענין טומאת מת באריכות, מ"מ ענין הטהרה ע"י הפרה ביאר בקצירת האומר, וז"ל: אשר לא עלה עליה על - כי העול ימתק הדינים, בסוד מאמרם יסורין ממרקין כל עונותיו של אדם, שהם בחינת הדינים, גם שריפתה באש הוא בחינת הדינים, ובהתקבצות הדינים באפר יעשו הברחה לטומאה הדבוקה באדם מהמת, שגם היא אינה אלא רצועה רעה מצד יסורי המשפט. עכ"ל.

ובדרך אפשר אולי י"ל בכונתו ע"פ מש"כ

השם משמואל (חקת תרע"ב) דענין פרה אדומה שנלקחת מתרומת הלשכה ואין בה מום ולא עלה עלי' עול וחסאת קרי' רחמנא, ונוהגין בה כל כך סלטול, ומ"מ היא נעשית בחוץ ונשרפת לרוח, וחלקי הקדושה שהיו בה מסתלקין ממנה ולא נשאר רק האפר. וזה בדמיון גוף האדם שיצאה ממנו הנפש הקדושה, וכמו בגוף האדם שנשאר ריק נדבקים כחות הטומאה כנ"ל, כן נדבקים כחות הטומאה שהיו באדם הנטמא מהמת - באפר שהוא בהתדמות הגוף. ובוה יובן טעם שנעשית בחוץ דאין להם שליטה להכנס בפנים. ובוה ביאר שם ענין שמטמאה טהורים - דכיון שהקדושה שהיתה בפרה היא רמה ונשאה וגבוהה מאד עד שאין השגת אדם חוץ ממרע"ה יכול להשיג, וע"כ הטומאה ששורה באפר שהיא לעומת הקדושה שיצאה ממנו היא טומאה עמוקה משאול.

ובמקו"א (ויקרא כ"א) כ' רבינו ענין טומאת מת מחמת חרבו של מה"מ שהיא פגומה והנשחט דינו כנבילה המטמאה. אמנם בזה"ק (ח"א קיד.) מבואר דהרוג בידי אדם אין מה"מ שוחטו. ואולי כיון רבינו שם לבחינה אחרת. וצ"ע.

משנת המעשה

מעשים נחמדים המעוררים ליראת ה'

התאפקות

שהוא משאיר את הקליפות בסטנדר.

התורה מעדנת את האדם, ולאט לאט הבחור התעדן במקצת, ונעשה יותר ירא שמים, והפסיק ממנהגו, וישב ושקד על תלמודו, עוד חמש שנים, שבמהלכם לא אמר לו המשגיח מילה, על התנהגותו הנלוזה שלפני כמה שנים.

הבחור התארס למזל טוב, והזמין את המשגיח לחתונתו, כמה דקות קודם שהלך לחופה, הגיע המשגיח, וקרא לו הצידה, ואמר לו: תדע, שאדם צריך להתנהג ב'מכובדות', למשל כשמפצחים גרעינים יש לזרוק את הקליפות לפח, ולא להשאירם בסטנדר.

הבחור היה המום, זאת אומרת שהמשגיח כן ידע כל השנים על מעשי, ובכל זאת בחר לשתוק, זה יפה מצידו, אבל למה דווקא עכשיו בחר להזכיר לי את מעשי?! לבטח המשגיח רוצה שלפחות בביתי אתנהג בדרך ארץ, אבל התמיהה גדולה שבעתיים, וכי המשגיח לא הבחין שכבר השתנית.

הבחור למרות שהתעדן קצת, בכל זאת היה לו עזות, ושאל את המשגיח, איני

מאיר חדש, - שהיה גר בבנין הישיבה - לכמה דקות לביקור בבית המדרש, הבחור הבין שנתפס, ויקבל מנה אחת אפים על תעוזתו להשאיר את הקליפות בתוך הסטנדר, וגמלה בלבו ההחלטה לעזוב את הישיבה לתמידות.

כסיפר על תוכניתו לחברי החדר, אמרו לו הרי אתה יודע שאפשר להכיר מה המשגיח חושב עליך באמירת 'גוט שבעס' לאחר סיום התפילה, בחור שלמד היטב באותה שבוע, היה עונה לו 'גוט שבעס' במאור פנים, בחור שהיה צריך חיזוק קצת ביראת שמים, היה עונה לו ביושב, והיו גם בחורים שבאותו שבוע לא השיב להם על ברכתם.

לכן הצעתנו היא שתעבור לאחר התפילה לומר למשגיח 'גוט שבעס' ולפי תגובתו תדע אם הוא אכן הבחין במעשיך או שעלה סתם לשיבה, וכלל לא הבחין בך.

הבחור קיבל את ההצעה, ולאחר תפילת מוסף, עבר לומר 'גוט שבעס', והמשגיח השיב לו גוט שבעס במאור פנים, אז הבין הבחור, שאכן חבריו צדקו, והמשגיח כלל לא הבחין בו, ולכן נשאר בישיבה, והמשקיח ב'מנהגו', בפיצוח גרעינים, תוך

לפני כארבעים שנה למד בישיבה חברון בחור למדן, הוא ישב ולמד, אך היה לקוי במדות וביראת שמים, קל דעת.

מנהגו היה שהיה ער כל ליל שבת ושוקד על תלמודו, אך עשה לכך גם הכנה בערב שבת, הוא קנה שקית מלאה גרעינים, ובמהלך לימודו בליל שבת, היה יושב ומפצח גרעינים תוך כדי לימודו.

באותם הימים בישיבת חברון, היו הבחורים יושבים ולומדים גם במזרח, על מקומות של ראשי הישיבה והמשגיח, ורק בתפילות, היו רבני הישיבה יושבים במקומותיהם.

אותו בחור היה נוהג לשבת במזרח על מקומו של המשגיח הגה"צ רבי מאיר חדש זצ"ל, ואת הקליפות של הגרעינים, היה מניח בתוך התא של הסטנדר.

בגמר לימודו היה לפעמים מוציא את הקליפות ומניחם בפח, אך ברוב השבתות, היה משאיר את הקליפות בתוך הסטנדר, כי ממילא המשגיח אינו נמצא בשעות אלו בבית המדרש, ואינו יודע מי עושה זאת.

באחת מלילות שבת, הגיע המשגיח רבי